

انرژی بعد از بحران

چاه‌های پر، جیب‌های خالی

کاهش تقاضای جهانی نفت، درآمدهای کشورهای نفت‌خیز را بلوکه کرده است.

پیش‌بینی‌های سازمان اطلاعات انرژی آمریکا (EIA) برای اکتبر ۲۰۰۹ در رابطه با فعالیت کشورهای صادر کننده نفت، آپک، مبین این حقیقت است که این کشورها در مجموع خواهند توانست تا پایان سال جاری رقمی در حدود ۵۵۸ میلیارد دلار و در سال آینده میلادی در حدود ۶۸۶ میلیارد دلار درآمد کسب کنند. البته درآمد آپک در سال گذشته رقمی در حدود ۹۷۱ میلیارد دلار بوده است و این به معنای افت ۴۲ درصدی درآمد این کشورها در سال جاری است. عربستان سعودی با کسب رقمی در حدود ۲۸۸ میلیارد دلار از این سهم، بیشترین میزان دریافتی را از درآمدها به خود اختصاص داده است که این میزان چیزی در حدود ۳۰ درصد از کل درآمدها است. مطابق این گزارش که به بررسی موردی و تفکیکی درآمد کشورهای عضو پرداخته، نتایج آخرین بررسی‌ها و تحقیقات مؤسسه مطالعات انرژی آمریکا برای میزان تولید نفت و مصرف آن مورد استفاده قرار گرفته و به این ترتیب، میزان خالص صادرات این کشورها استنتاج شده است.

اگرچه ایران به واسطه تحریم‌های آمریکا و روابط منفی جامعه بین‌الملل با آن تا حدودی از بحران جهانی در امان مانده است، اما کاهش درآمدهای نفتی در کشور ما و بسته شدن بودجه با نرخ ۳۷/۵ دلار که

درآمد سرانه کشورهای نفتی

کشور	اسمی		واقعی	
	۲۰۰۸	ژانویه - سپتامبر ۲۰۰۹	۲۰۰۸	ژانویه - سپتامبر ۲۰۰۹
الجزایر	۲,۰۳۵	۸۳۱	۱,۶۴۷	۶۶۴
آنگولا	۵,۴۰۴	۲,۲۴۱	۴,۳۷۴	۱,۷۹۱
اکوادور	۷۳۵	۳۰۵	۵۹۵	۲۴۴
ایران	۱,۳۵۳	۵۵۶	۱,۰۱۴	۴۴۵
عراق	۲,۱۴۳	۹۲۶	۱,۷۳۵	۷۴۰
کویت	۳۰,۹۵۲	۱۲,۳۱۵	۲۵,۰۵۴	۹,۸۴۷
لیبی	۹,۲۲۸	۳,۸۴۹	۷,۴۷۰	۳,۰۷۷
نیجریه	۵۰۵	۲۱۳	۴۰۹	۱۷۱
قطر	۴۱,۰۲۸	۱۷,۲۲۶	۳۳,۲۰۴	۱۳,۷۳۳
عربستان سعودی	۱۰,۲۴۲	۳,۷۲۰	۸,۲۹۱	۲,۹۷۴
امارات متحد	۱۹,۳۰۴	۷,۴۴۷	۱۵,۶۲۵	۵,۹۵۴
ونزوئلا	۲,۲۲۴	۸۴۱	۱۸۱۶	۶۷۳
آپک	۲,۶۸۸	۱,۰۷۰	۲,۱۱۶	۸۵۵

منجر به افت هزینه‌های دولت - خصوصاً در بخش عمرانی - شد، به طور غیر مستقیم بر اقتصاد ایران اثر گذاشت. بازارهایی هم که به نوعی از طریق واردات، ایران را به بازارهای جهانی متصل می‌کردند همگی شرایط را برای بروز آثار بحران در کشور فراهم کردند. از طرفی اعتماد بیش از اندازه اقتصاد ایران به نظام مالی خود که آن را مستقل از بازارهای جهانی می‌پنداشتیم با نابسامانی سیستم بانکی در کشورمان و افت تجارت بین‌الملل، تحت تأثیر آثار و عواقب بحران جهانی قرار گرفت.

هر چند جمهوری اسلامی ایران در سال‌های اخیر با تکیه بر ظرفیت‌های تولید در بخش پتروشیمی تا حدودی توانسته است از وابستگی به نفت نسبت به دولت‌های پیشین بکاهد، اما هنوز به واسطه ناموفق بودن در ارتقای اهداف توسعه صادرات غیرنفتی و عدم تعادل در بخش تولید و صادرات نتوانسته‌ایم از درآمدهای نفتی چشم‌پوشی کنیم. بحث آزادسازی قیمت انرژی هم که در روزهای اخیر به اوج خود رسیده و بالاخره به تصویب مجلس رسید، با همه نقاط ابهام‌آمیز خود و با عنایت به همه سؤالات و چالش‌های بی‌پاسخی که با خود به همراه داشت، نشان از تلاش دولت در ذخیره انرژی و جلوگیری از هدر روی آن برای

درآمد صادرات نفت کشورهای آپک

کشور	اسمی		واقعی	
	۲۰۰۸	ژانویه - سپتامبر ۲۰۰۹	۲۰۰۸	ژانویه - سپتامبر ۲۰۰۹
الجزایر	۶۹	۲۸	۵۶	۲۳
آنگولا	۶۸	۲۹	۵۵	۲۳
اکوادور	۱۰	۴	۸	۳
ایران	۸۲	۳۷	۶۷	۳۰
عراق	۶۰	۲۷	۴۹	۲۱
کویت	۸۰	۳۳	۶۵	۲۶
لیبی	۵۷	۲۴	۴۶	۱۹
نیجریه	۷۰	۳۰	۵۶	۲۴
قطر	۳۸	۱۶	۳۱	۱۳
عربستان سعودی	۲۸۸	۱۰۷	۲۳۳	۸۵
امارات متحد	۸۹	۳۶	۷۲	۲۸
ونزوئلا	۵۹	۲۳	۴۸	۱۸
آپک	۹۷۱	۳۹۳	۷۸۶	۳۴

سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در نفت خالص سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در جهان روندی کاهشی را در پیش گرفته است. این رقم که در سال ۲۰۰۷ میلادی حدود یک تریلیون دلار بود در سال ۲۰۰۸ با ۵۰ درصد افت به رقم ۵۰۰ میلیارد دلار رسید و پیش‌بینی می‌شود این رقم تا پایان ۲۰۰۹ به حدود ۲۵۰ میلیارد دلار کاهش یابد. از میان تمام اجزای تشکیل دهنده سرمایه‌گذاری بخش خصوصی، قوی‌ترین آن مربوط به اُفت سیستم بانکی است که به رشد اقتصاد از طریق تسهیلات مورد نیاز تولید بخش‌های مختلف کمک می‌کرد که با اُفتی ۴۰۰ میلیارد دلاری، روندی معکوس را به خود گرفته است.

در این زمینه بحران کنونی که در نوع خود قوی‌ترین بحران جهانی در سال‌های اخیر است، تأثیرات فراوانی را بر کشورهای عضو آپک گذاشته و به طور خاص کشورهای در حال توسعه عضو این سازمان را از خود متأثر نموده است. کشورهای عضو آپک در این مسیر بدون استثنا تحت تأثیر بحران واقع شده‌اند، به طوری که این کشورها با افت شدیدی در بازار کالا و خدمات خود مواجه هستند و سطح پایین تولید به علاوه کاهش ناگهانی و شدید درآمدهای نفتی از دیگر وقایعی است که متوجه کشورهای مذکور گردیده است.

کشورهای عضو آپک در حدود ۴۰ درصد عرضه نفت دنیا و حدود ۸۰ درصد ذخایر نفت خام دنیا را در اختیار دارند. این به معنای ظرفیت بالای این کشورها در تولید فوری نفت مورد نیاز دنیا در شرایط بحرانی است، اما این وضع، بدون افزایش سرمایه‌گذاری‌ها در صنعت نفت در این کشورها امکان‌پذیر نیست. بحران جهانی در ۲ سال گذشته تقریباً بحث سرمایه‌گذاری را در صنعت نفت نیز - علیرغم توجه‌پذیری این صنعت - با چالش مواجه کرده است. پیش‌بینی می‌شود تا سال ۲۰۳۰ رقمی در حدود ۲/۸ تریلیون دلار سرمایه برای توسعه این صنعت مورد نیاز است.

به علاوه، بحران جهانی که به افت قیمت نفت در جهان انجامید، چالش‌های دیگری را هم برای کشورهای عضو آپک به ارمغان می‌آورد. نخستین موضوع آن است که قیمت‌های جاری نمی‌توانند منجر به ثبات در اقتصاد این کشورها شوند. هرچند تا حدودی قیمت‌ها به تناسب ماه‌های شروع بحران روند مثبتی داشته است، اما بهبود قیمت‌های جاری می‌تواند به افزایش در سرمایه‌گذاری و اصلاح روند تولید در این کشورها بی‌انجامد که این امر به ثبات بازار کمک شایانی خواهد کرد. ■